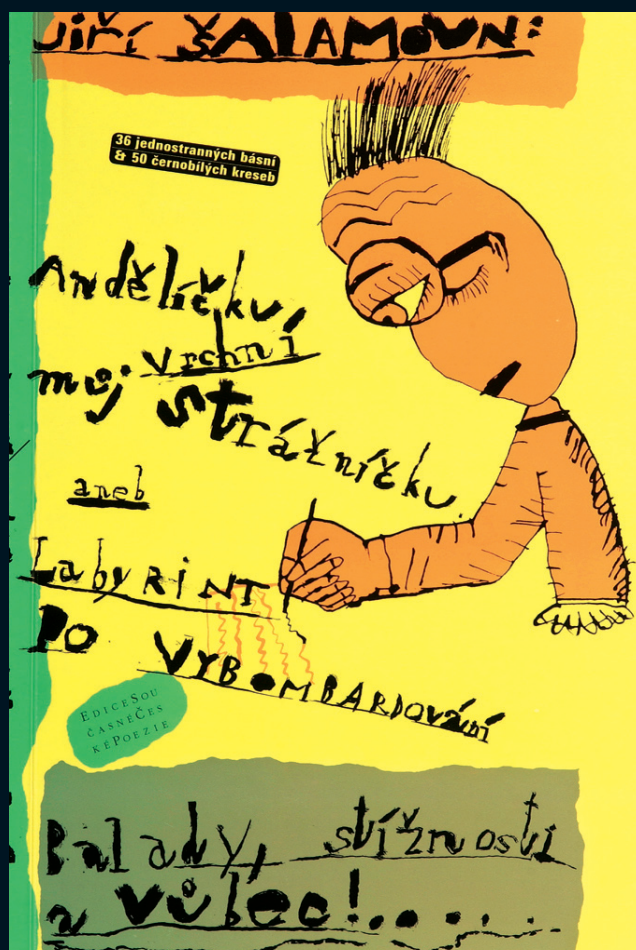

Andělíčku, můj vrchní strážníčku aneb Labyrint po vybombardování

Kniha s nekonečným názvem a podtitulem *Odvolatelné balady a Stížnosti, Morytáty, Stesky i Potěšitelné básně, Rozhovory a Podezření, Nálady, Výčitky a Překvapení...* se umístila v kategorii krásná literatura na druhém místě v soutěži Nejkrásnější české knihy roku 2005. Autorem básní, kreseb, typografické úpravy a obálky je Jiří Šalamoun.

Tato kniha asi mnoho lidí překvapí tím, že v ní jsou nejen vaše obrázky, ale i básně. Kdy jste napsal svoji první básničku?

První doopravdivou básničku jsem napsal na vlastní vernisáž. V galerii Mladé fronty jsem měl výstavu, někdy v druhé polovině sedmdesátých let, a nikdo z mých přátel nebo kolegů neměl zrovna čas a chuť napsat textík. V Mladé frontě se vydávaly „á trojkové“ katalogy a já jsem potřeboval dole, nejen pod obrázek, něco připsat – tak jsem si napsal takovou dlouhou baladu, jmenovala se Podzemní nálady. Už dříve jsem psával doprovodné texty k vlastním obrázkům a obrázkovým historkám. Byla to první zveřejněná báseň. Pak jsem k tomu postupem času sem tam něco přidával, většinou dost krátké básně. Já se za básníka nepovažuji. Prostě mě to vlastně občas potěšilo, když mě o nějaký text někdo požádal nebo mě něco napadlo. Nakonec z toho vznikla první knížka – výběr textů, které jsem psal příležitostně během dvaceti let. Tahle druhá je také z příležitostných textů, ale je uzavřenější a je z pozdějšího období.

Kniha je celá vyplněná kresbami...

Vždy jsem se snažil, aby byl maximálně využitý papír a prostor. Jednak jsem takový spořivý – jak v tomto ohledu, tak i při práci. Zdá se mi, že když se s papírem zachází moc velkoryse, je to trochu mrhání materiálem a penězi čtenářů. Na druhou stranu tím nechci říci, že

bych měl něco proti práci s volným prostorem. Jen mám raději, když je to komprimované a využité, proto jsem tímto způsobem zacházel i s touto knihou. Jedna básnička, jedna kresba. Kniha se rovnovážně skládá z textu a kreseb, ze dvou složek, které mě zajímají od začátku, od dětských let. Hodně jsem si kreslil a skoro pokaždé k tomu něco psal, aspoň název. To jsem měl rád a pořád mám, knížku s obrázky. Tady to však nejsou ilustrace k textu, obě složky běží volně paralelně vedle sebe. Jako třeba v opeře je tam zároveň děj, současně složka poslouchací a složka koukačí. A podobně jako i ve filmu, se pokaždé nemusí nutně krýt. Důležité

je, aby se váha kreseb, jejich zábavnost, s ostatním vlastně vyváženě doplňovala.

Navíc pak ta obrázkovost přitáhne, doufám, řadu dalších čtenářů. Pro knihu jsem vybíral materiál, který se mi líbil a který by spolu nějakým způsobem korespondoval a současně byl pestrý. Někde to jsou skoro anekdoty, jinde kresby bez nějakého podtextu. Dále tu jsou moje obrázky z něčeho vytažené, třeba z cyklu litografií Biblos nebo z komiksu o Donu Šajnovi. Pak jsem mezi kresby nějakým způsobem vmontoval i různé zajímavé papíry. Například piják, jenž ležel na úřadě. Poprosil jsem o něj úředníci, která na něm sušila papíry, jakmile vyplnila něčí dotazník nebo na něj pokládala razítka. Vytvořila se tam nádherná struktura, jak třeba z šedesátých let, skoro sama od sebe. Takže leccos v knize je tak trochu nalezené. Napadlo mě kombinovat mé kresby s takovými hledanými nálezy. Je to malinko taková promenádní hudba, aby to bylo zábavné a ne monotónní a příliš důležité. A protože jsou to všechno nevelké pérovky, drží to celé i slohově dohromady. Aspoň doufám.

Ta praktičnost, užitek se projevuje i v typografii. Text je vysazen velkým písmem, tudíž si jej pohodlně přečtou děti i starší lidé.

No jistě. Snažím se jim co nejvíce vyjít vstříc.

Na hřbetu také využíváte celý prostor...

To je také proto, abych nemusel používat tolik malé písmo a přitom na hřbetu něco bylo. Když pracujete s knížkami v regálech, tak víte, že je to potřebné. Nemusí to být dokonce ani vždycky úplně čitelné, stačí někdy vědět podle vzhledu hřbetu, co je to za knížku, stačí rozeznávací znamení. Zelená ze hřbetu je přetažená na desky proto, aby při vazbě knihy nevznikla navíc ta častá bolest s posunováním barvy a špatným soutiskem. Má to tedy i výrobní logiku. A pak mám také rád kaligrafické psaní, lze s ním hodně volně pracovat, což mě vždy bavilo. Hodně jsem kreslené písmo užíval na plakátech. Dříve byl často problém shánět v krátkém termínu někde rychle písma a lepit to dost dobře vždycky nešlo. Při lámání časopisů jsem sice používal písma, která jsem si nechal vyrobit z abecedy ve dvou, ve třech stupních, ale raději jsem hodně používal vlastní kreslené písmo a titul lepil. Ta stopa pohybu i svalové tenze – to mě dost bavilo.

Je to příklad toho, že ne vždy jen malinká písmenka jsou pěkná.

Líbí se mi kontrast tučného grotesku v nadpisu a jemné antikvy v textu. Ladí i k obrázkům, které jsou podobně stavěné.

Ano..., je to tak přehledné, že?

Tady vidíte, že principem kresby i písma je tu čitelnost, zřetelnost. Typografie odpovídá smyslu podpoření významu, i když nemusí být bůhvíjaký, ale čitelnost by měla být i tady zřetelná, aby to nemátlo a nepředstíralo něco, co to není. Prostě, aby to nebylo žádné velké čarování, ale opravdu vstřícné k divákovi nebo čtenáři.

Miloval jsem typografii dětských knížek, od Ferdý Mravence počínaje. Tehdy se hodně sázelo tučným groteskem, někdy poměrně i s dost velkým prokladem. Řádkování mělo velký prostor, aby to děti mohly číst. Tehdy byl tučný grotesk „in“. Často se používal v časopisech. Všechno byla ještě kovová sazba, dokonce nebyl moc ani ofset. Neměli jsme tedy tak obrovský současný výběr písma, dneska jste tím spíše zahlcená.

Když jsou teď takové možnosti, použijte je k práci na knize počítací?

Já jsem v tom dost těžkopádný, pomalý, poněvadž jsem s tím nevyrostl. Pracuji s počítačem vždy s někým jako se závozníkem. Jako dříve připravím typografickou maketu, a pak na tom sedíme. Udělám korektury, ale ten parťák tam píše, protože abych se zároveň zabýval obrázky, textovou i grafickou korekturou, typografií a ještě sázet, to už by na mě bylo najednou moc, to bych bez chyb nevládl. I z důvodů časově-ekonomických je pak práce klidnější. Každý si hlídá víc to svoje.

U každé básně je datum, což navozuje dojem deníku...

To tak je. Jako u obrazů. Jedná se totiž o další složku informace. Moje básničky se většinou vážejí na nějakou situaci a hlavně na ty moje nálady. Navíc graficky je docela praktické, když se objeví takové to ťuknutí. Myslím si, že je docela důležité, aby tam ten kalendář nějakým nepřilíh nápadným způsobem probíhal.

Tady vidím cosi jako záznam z hospody...

Právě tam je celá ta typografická a kolegiální parta. To jsme tehdy měli „pátky“ ve Spisovateli a vrchní číšník si už předem udělal takové chlívky, protože věděl, kdo tam asi to odpoledne bude... Vidíte, tady někdo nepřišel. Tyhle věci jsou po grafické stránce strašně zajímavé. Je to takové trošku v něčem značkově japonské...

No, mě zaujalo, že se mezi vašimi kresbami objevila najednou taková čmáranice.

No, ale informační, že jo? Všechno to patří k sobě, i ty zdánlivě ruchy.

A kreslíte si také v hospodě... třeba tyhle pospojované trojúhelníčky? Tomu se taky nějak říká...

Taky. Já vždycky nosím složené linkované nebo kancelářské papíry s sebou. Jednu dobu byly zdi hodně pokreslené, dnes to nahradili ti „stříkači“. Tehdy byly počmárané kdecím. Křídou, nebo když byly špinavé, tak se na ně rylo. Byl to opravdu záživný kus z města. Stále kolikrát i dnes vidím znaky, které se mi líbí, a tak si je rovněž poznamenávám.

Proč jste knihu pojmenoval Andělíčku, můj vrchní strážníčku?

Je to takový hovor s dalším světem, současně reminiscence na dětsví a zároveň je tam i ta občanská, aktuální, naříkací a snad humorná složka.

Vybombardováním myslíte po druhé světové válce...?

Je to zdvojená zašmodrchanost, nejen druhá světová válka. Vždyť tady se to nepřestalo měnit, život naší generace. Nejprve obě světové války, potom poválečné dva, tři roky, které zase měly úplně jiný charakter, a pak najednou politický převrat a přerůstání dále do osmašedesátého, a znovu obrát zpátky ke komunismu, a pak události až do teď. Pořád se to tu otáčí a láme. Svět je sám o sobě labyrint. Je to takový zamotaný pocit života v nepřehlednosti. V podstatě je to název, ve kterém je snad ta oprávněná atmosféra balad a stížností něčím zakódována.

Co vás vedlo ke spolupráci s nakladatelstvem Knihovna Jana Drdy?

Neznal jsem to nakladatelství do té doby, a ani o něm nic nevím. Ke spolupráci mě vyzval pan Marek Stašek, šéfredaktor Edice současné české poezie. Dříve ji dělal a zaštiťoval pan Jiří Suchý. Byl jsem jako první vyzvaný, abych zpracoval tu svou knihu v trochu jiném formátu a v nové úpravě i s kresbami – o to šlo. Předtím celou řadu upravoval pan Kolíbal, velice čistě, ale jen s textem, bez obrázků. Na obálce se měnily struktury, typografie zůstávala stejná. Teď v ní má sochař Koblasa, stejně jako já, knížku s obrázky. A také Ivan Wernisch ve stejném formátu, dokonce s podobnou barevností. Je to, myslím, docela dobrá řada.

Chtěl byste ještě závěrem něco dodat?

No, když si tady o tom povídáme, dělá to takový nějak až moc logický a konstruktivní dojem, ve skutečnosti to jsou většinou dost spontánní a posbírané záležitosti, i ty popsané i ty pokreslené stránky, trochu něco jako normální život.

Jana Matasová

